

การตีความเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรมของพุทธทาสภิกขุ
ผ่านแนวคิดการตีความของฮันส์- จอร์จ กาดาเมอร์
BUDDHADASA BHIKKHU'S HERMENEUTICS OF PASAKON-
PASADHAMMA THROUGH THE CONCEPT OF
HANS-GORGE KADAMER'S HERMENEUTICS

พระนิติเวท ญาณเมธี (ทานประสิทธิ์)

สงวน หล้าโพทนัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Phra Nitiwet Yanamethee (Thanprasit)

Sanguan Laphontan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus, Thailand

Corresponding Author; Email: Sanguan_tammy@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้พยายามชี้ให้เห็นถึงแนวทางการตีความของทั้งสองท่านคือ พุทธทาสภิกขุ กับฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ เกี่ยวกับการตีความศัพท์หรือคัมภีร์ทางศาสนาของตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้ศึกษาในภายหลังได้มองเห็นแง่มุมและวิธีต่างๆ ในการที่จะเข้าใจถึงความหมายของศัพท์ และหลักคำสอนในศาสนาของตนได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ประการสำคัญก็คือผู้เขียนบทความต้องการให้ผู้ศึกษาในภายหลังได้มองเห็นถึงมุมมองของการตีความทางศาสนาของทั้งทาง ตะวันออกและทางตะวันตก ได้เป็นภาพที่มองเห็นอย่างเด่นชัดมากขึ้น อันจะเป็นการเอื้อ ประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาภายหลัง ประเด็นเหล่านี้เอง ที่ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจเป็นพิเศษที่จะพยายามศึกษาถึงวิธีการที่ท่านทั้งสองตามที่กล่าวมา ได้ ในมาใช้ในการดำรงไว้ซึ่งศาสนาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาหลักคำสอนใน พระพุทธศาสนาที่มากกว่าการศึกษาให้เพียงเพื่อเข้าใจความหมายตามตัวอักษรหรือ โครงสร้างเท่านั้น เพราะการตีความหรืออรรถปริวรรตศาสตร์ในทางศาสนาเป็นเรื่องสำคัญ อย่างยิ่ง ที่ผู้ศึกษาควรจะได้ใส่ใจไม่เพียงแต่จะศึกษาเอา เฉพาะหลักคำสอนเท่านั้นแต่จะต้อง

ศึกษาเพื่อเข้าใจสิ่งที่แฝงอยู่ในหลักคำสอนนั้นให้ได้พร้อมกับการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลจริงและเป็นไปตามเป้าหมายแห่งการศึกษาของแต่ละศาสนาอยู่แล้ว

คำสำคัญ : การตีความ, ภาษาคน-ภาษาธรรม

Abstract

This article tries to point out the interpretation of both of them namely, Buddhadasa Bhikkhu and Hans-George Kadamar about their interpretation of religious words or scripture which will allow the later students to see various aspects and ways to understand the meaning of the terminology and doctrine in their religion more clearly. The important thing is that the author of the article wants the students to later see the views of the religious interpretation of both the East and the West. It has become a more visible image which will be a benefit for those who will study the doctrine in Buddhism after. These issues that made the author especially interested in trying to study the methods that both of them have mentioned can be used to maintain one's religion, especially about studying of the doctrine in Buddhism is more than just education to understand the meaning of the alphabet or structure only. Because the interpretation or exchange of religious science is very important. The students should pay attention not only to study only doctrine, but must be studied in order to understand what is contained in that doctrine, along with the implementation to achieve real results and it is in accordance with the educational goals of each religion.

Keywords: Interpretation, Pasakhon-Pasadham

บทนำ

ในบรรดาหลักคำสอนของศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ของแต่ละศาสนา หากมีความเข้าใจอย่างไม่ถูกต้องแล้ว คำสอนนั้นๆ ก็เป็นอันไร้ค่า ยิ่งกว่านั้น หากคำสอนในคัมภีร์ของศาสนานั้นๆ ได้รับการตีความผิดไปจากเจตนาของศาสนา ที่ต้องการให้ผู้ยอมรับคำสอนของตน ดำเนินชีวิตตามสิ่งที่ตนได้สอนไว้ เพราะศาสนาของศาสนาต่างๆ ย่อมยืนยันว่าสิ่งที่ตนเองได้สอนนั้นเป็นความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ (ดูรายละเอียดเพิ่ม Brede Kristensen, 1969 : 40-41) ย่อมก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งจะเกิดขึ้นกับทั้งผู้ที่เชื่อตามการตีความที่ผิดนั้นและคำสอนอันเที่ยงแท้มากยิ่งขึ้น แต่ประเด็นสำคัญที่จะต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นขึ้นมาในการเข้าใจคำสอนอันถูกต้องคือ วิธีการถอดความหมายตรงตามเจตนาของผู้สอน เพราะคำสอนทั้งหลายที่ต้องเป็นความจริง ย่อมถูกถ่ายทอดผ่านทางภาษา ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า ต้องถ่ายทอดความคิดและประสบการณ์ ตามเจตนาของผู้คิดตามหลักการของภาษาที่ใช้กัน แต่ว่าคำบางคำที่ใช้บันทึกคำสอนของศาสนา มีความหมายหลายอย่างตามหลักการแห่งอรรถศาสตร์ จึงอาจก่อให้เกิดการทำความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องได้ ยิ่งกว่านั้น หากคำสอนในคัมภีร์เป็นข้อความที่ถูกแปลออกมาจากต้นฉบับซึ่งเป็นภาษาอื่น ยังเป็นการเสี่ยงต่อการเบี่ยงเบนความหมายจากข้อความของต้นฉบับมากยิ่งขึ้น หากมีการให้ความหมายตามการกำหนดความจริงแท้ ในกรอบของหลักทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ (Seri Phongphit, Michael, 1978 : 11)

ยิ่งกว่านั้น หากมีการกำหนดอย่างเจาะจงว่า หลักการของคนใดคนหนึ่งเป็นหลักการที่ต้องใช้เพื่อการตีความคำสอนอย่างเป็นทางการโดยไม่มีควมน่าเชื่อถือ ย่อมเป็นการทำลายทั้งคำสอนของศาสนาและการดำเนินชีวิตผู้ปฏิบัติอีกด้วย ในบริบทของพระพุทธศาสนา ความสับสนในการทำความเข้าใจคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีมากพอสมควร ไม่ว่าจะอยู่ในกระดานสนทนาทางอินเทอร์เน็ตหรือในการนำเสนอของสื่อต่างๆ โดยจะเห็นข้อเท็จจริงแบบมีเงื่อนไขคือ หากคนทำความเข้าใจไม่มีความรู้เชิงประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา แต่ปราศจากความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ หรือคนที่กำลังทำความเข้าใจมีเพียงความอยากรู้เชิงวิทยาศาสตร์ แต่ปราศจากความรู้ทางประวัติศาสตร์ คำตอบจึงไม่เหมือนกัน แม้แต่ในกรณีที่ผู้ทำการอธิบายจะได้รับการยอมรับจากสังคมโดยทั่วไปก็ตาม หลายครั้งก็ให้คำอธิบายที่แตกต่างกัน (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน วีรชาติ นิมนงค์, 2552 : 257-313)

อย่างไรก็ตาม วิธีการตีความที่มีการบรรยายออกมาอย่างเป็นทางการของพุทธทาสภิกขุ ล้วนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป จนถึงกับว่าองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ประกาศอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญของโลกสมัยปัจจุบันในด้านการส่งเสริมสันติธรรม สันติธรรม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีของมวลมนุษย โดยเฉพาอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจในคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งแม้จะเขียนเป็นภาษาคนแต่ต้องเข้าใจให้เป็นภาษาธรรมตามความตั้งใจขององค์พระศาสดาของพระพุทธศาสนา และประเด็นที่ผู้เขียนให้ความสนใจมากเป็นพิเศษคือ หลักการที่ท่านพุทธทาสภิกขุใช้เพื่ออธิบายความหมายของคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในหนังสือของท่านชื่อ “ภาษาคน-ภาษาธรรม” ที่อธิบายถึงความแตกต่างระหว่าง “ภาษาคน” ที่คนโดยทั่วไปใช้สนทนาเพื่อความเข้าใจกัน กับ “ภาษาธรรม” ที่คนใช้เพื่ออธิบายถึงคำสอนทางศาสนาให้ปรากฏในความเข้าใจที่ตรงตามคำสอนที่พระศาสดาได้สั่งสอนไว้ (พุทธทาสภิกขุ, 2509 : 6-9) ในการเขียนบทความนี้ผู้เขียนตั้งสมมติฐานไว้ว่า หลักการตีความเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรมของพุทธทาสภิกขุเหมือนกับหลักการตีความที่ฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ (Hans-Georg Gadamer) (ต่อไปจะเรียกเพียงกาดาเมอร์) ใช้ในการตีความงานเขียนของเพลโต (Hans-Georg Gadamer, 1980 : 1-96)

ซึ่งหลักการสำคัญบรรยายไว้ต่างหากใน Truth and Method (Hans-Georg Gadamer, 1994 : 265-550) เนื้อหาของรายงานในตอนแรกเป็นการนำเสนอการตีความของคำว่า “ภาษาคน-ภาษาธรรม” หลังจากนั้นจึงเสนอหลักการตีความของกาดาเมอร์ แล้วทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเหมือนของวิธีการตีความของพุทธทาสภิกขุ กับทฤษฎีการตีความของกาดาเมอร์ แล้วจึงทำการสรุปเพื่อให้เห็นถึงความสอดคล้องกัน

แนวคิดการตีความเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรมของพุทธทาสภิกขุ

พุทธทาสภิกขุเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่พยายามเข้าถึงแก่นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก โดยไม่ยึดมั่นกับโลกียวัตถุอันใด วิธีการเข้าถึงแก่นคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ท่านได้นำเสนอนั้น ต้องเป็นการเข้าใจถึงความหมายของภาษาในระดับที่ถูกจัดว่าจะเป็นภาษาคน หรือภาษาธรรมสำหรับคนที่รู้ถึงหน้าที่ของภาษา ที่โดยทั่วไปต้องเขียนไว้แบบภาษาคนดังที่ท่านกล่าวว่า “ภาษาคนคือภาษาโลกๆ ภาษาของคนที่ไม่รู้ธรรมะพูดกันอยู่ ตามภาษาคนที่ไม่รู้ธรรม ส่วนภาษาธรรมนั้นเป็น

ภาษาที่คนเหมือนกันพูด แต่ว่าได้เห็นธรรมะในส่วนลึก แล้วพูดไปตามความรู้สึกอันนั้น จึงเกิดเป็นภาษาธรรมขึ้นมา” (พุทธทาสภิกขุ, อ้างแล้ว : 3)

จากปณิธานที่ได้ตั้งไว้และดำเนินการอย่างจริงจังตลอดชีวิตของพุทธทาสภิกขุได้นำเสนอคำอธิบายคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่มีบันทึกในพระไตรปิฎกจากวัดที่ท่านเลือกจำพรรษาอยู่คือ สถานปฏิบัติธรรมสวนโมกขพลาราม เพื่อให้ผู้รับรู้สามารถเข้าใจในเนื้อหาและนำไปประยุกต์ในชีวิตได้ ดังมีสำนวนที่ว่า “สกัดเอาพระสูตรให้ออกมาเป็นภาษาพูดพระอภิธรรมให้ออกมาเป็นภาษาชาวบ้าน” (พุทธทาสภิกขุ, 2562) โดยพยายามที่จะโยงปรากฏการณ์ ในสมัยพุทธกาลให้เกิดภาพลักษณ์ของความเข้าใจในข้อความของพระไตรปิฎกแต่ละตอน แล้วนำเอามาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตปัจจุบัน เพื่อจะได้บรรลุถึงเป้าหมายแห่งชีวิตที่คาดหวังไว้ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาน่าจะสอดคล้องกับแนวทางที่พระพุทธเจ้าได้กระทำมาแล้ว เพราะจะเห็นได้ว่ามีผู้คนมากมาย หลั่งไหลไปฟังคำเทศน์ของท่านอย่างต่อเนื่อง และทัศนะของผู้เขียนก็ยอมรับถึงความคล้ายคลึงนั้น และหนึ่งในคำเทศน์ของท่านที่นำศึกษาเพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงคำสอนของพระพุทธศาสนา คือคำสอนเรื่อง “ภาษาคน-ภาษาธรรม” ซึ่งจากหัวข้อหลักนี้ ท่านได้นำเสนอความหมายของหัวข้อย่อยที่คนฟังควรเข้าใจอย่างชัดเจนถึง 45 ข้อความโดยมีกระบวนการบรรยายแบบเรื่องเล่า (Narrative) โดยเริ่มจากการหาความหมายของข้อความตามตัวอักษรแล้ว จึงขยายไปสู่บริบทที่ต้องย้อนกลับไปถึงต้นตอของการใช้คำนี้ในแต่ละบทตอน ของปรากฏการณ์ อันเป็นลักษณะการทำความเข้าใจแบบโยยแมงมุม ซึ่งสามารถเชื่อมโยงเข้าหากันสู่การปฏิบัติได้อย่างง่ายดายหลังจากที่ได้ทำการไตร่ตรองอย่างถ่องแท้แล้ว

การขยายความซึ่งพุทธทาสภิกขุได้นำเสนอ ต่อความหมายของแต่ละข้อความในแต่ละปรากฏการณ์ที่ได้อ้างถึงนั้น เป็นการแสดงออกถึงการนำเอาความหมายของคำในภาษาคนไปทำความเข้าใจอย่างชัดเจนในปรากฏการณ์ทางศาสนาอย่างเห็นแจ้งแทงตลอด อันเป็นการแสดงออกถึงวิธีการตีความของความหมายที่ครอบคลุมถึงในทุกมิติ ของความเข้าใจต่อประสบการณ์ที่วิทยาการต่างๆ จะสามารถเข้าถึงได้เท่าที่จะทำได้ อันเป็นการแสดงออกซึ่งกระบวนการของการตีความที่เหมาะสมในภาคปฏิบัติเพราะไม่ควรทำการยกเว้นในบางวาระหรือในบางกรณี เนื่องจากว่าสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏมาก็เพราะมีเหตุที่จะต้องมีความรู้สาเหตุอย่างแท้จริง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความหมายของข้อความแบบภาษาคนสามารถนำเอามาอธิบายเชิงวิเคราะห์ เพื่อหาสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นของปรากฏการณ์ทั้งหลายที่มนุษย์ได้ประสบ ผ่าน

ผัสสะทั้งห้าเพื่อจะได้มีวิชา (อภิปัญญา) มาแทนอวิชา (ความรู้) แม้เป็นการเล่าเพียงคร่าวๆ แต่เนื้อหาก็กบ่งบอกให้ทราบถึงกระบวนการพิจารณาข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ต่างๆ แห่งธรรมชาติในแต่ละช่วงเวลาของประสบการณ์ทางศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม อันเป็นมิติของการกระทำโยนิโสมนสิการ เพื่อเข้าใจความหมายของภาษาธรรมจากภาษาอย่างเห็นแจ้งแทงตลอดในทุกเรื่อง จนความจริงของปรากฏการณ์ต่างๆ ถูกวิเคราะห์จนปัญญาของพระองค์สามารถทำให้ตนเองหลุดพ้นจากการยึดติดสิ่งต่างๆ แม้จะอยู่ท่ามกลางสิ่งต่างๆ เข้าสู่สภาวะนิพพานอันเป็นการปล่อยวางให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติของมันเอง

แนวคิดการตีความของ ฮันส์- จอร์จ กาดาเมอร์

ท่ามกลางผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์แห่งการตีความเชิงปรัชญาเพื่อค้นหาความจริง (เพราะข้อมูลที่มีการถ่ายทอดสู่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลของคัมภีร์ทางศาสนา โดยทั่วไปแล้วจะเป็นข้อมูลแบบทุติยภูมิหรือตติยภูมิ เพราะเมื่อศาสดาของแต่ละศาสนาทำการเผยแผ่คำสอนนั้นยังไม่มีกำหนัดเป็นไว้เป็นข้อมูลชัดเจน ตั้งแต่เริ่มแรก ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความกระหายอยากถึงความหมายปฐมภูมิจากข้อมูลทุติยภูมิ หรือตติยภูมินั้น อันเป็นข้อมูลที่เป็น “ความจริง” จากข้อเท็จจริงที่ได้มีการบันทึกหรือแปลไว้ (ดูรายละเอียดของหลักการทั่วไปแห่งการตีความเพิ่มเติมใน David E. Klemm, 1986)

ไม่ว่า ฟรีดริค ชไลมาร์กเคอร์ (Friedrich Schleiermacher) วิลเฮล์ม ดิลไธน์ (Wilhelm Dilthey) หรือแม้กระทั่ง มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) พอล ริคัวร์ (Paul Ricoeur) ผู้เขียนมีความสนใจแนวคิดของนักปรัชญาฮันส์ จอร์จ กาดาเมอร์ (Hans-Georg Gadamer) ชาวเยอรมัน ซึ่งเกิดเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1900 และเสียชีวิตไปเมื่อ 13 มีนาคม ค.ศ. 2002 ผู้ได้รับแรงบันดาลใจจาก จี อี เฮเกล (G.E. Hegel) จนถึงกับได้ทำการศึกษาหลักการตีความเชิงไดอะแลคติกของเขาเป็นพิเศษ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Hans-Georg Gadamer, 1976 : 5-116) กาดาเมอร์ให้คำจำกัดความอรรถปริวรรตศาสตร์ (Hermeneutics) ว่าไม่ใช่เป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดความเข้าใจแต่เป็นความพยายามที่จะทำให้มีความชัดเจนถึงเงื่อนไขต่างๆ ที่ความเข้าใจทั้งหลายเกิดขึ้น (Hans-Georg Gadamer, 1975 : 463)

เขาได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า เงื่อนไขสำคัญอันดับต้นๆ ที่ต้องทำให้มีความชัดเจนคือ อคติและความหมายของข้อความที่มีเรามีอยู่ในใจอยู่ก่อนแล้ว ปัญหาสำคัญที่ต้องคำนึงคือ การที่จะแยกแยะอคติจริงๆ ที่เรามีตามธรรมชาติจากอคติที่เราเข้าใจผิด ซึ่งแนวทางที่ถูกต้องคือ พัฒนาการสร้างสำนึกถึงตนเองเชิงประวัติศาสตร์ที่ทำให้เกิดสำนึกถึงอคติของตนเอง และปลดปล่อยให้อคติอีกอันหนึ่งประเมินค่าของตนเองตามแนวทางของมัน (Hans-Georg Gadamer, *ibid* : 266) และเงื่อนไขสำคัญอีกอันหนึ่งที่ความเข้าใจเกิดขึ้นมาคือ ความแตกต่างด้านเวลา สำหรับกาตาเมอร์แล้ว อดีตและปัจจุบันเชื่อมโยงกันอย่างแน่นแฟ้น และอดีตไม่ได้เป็นบางสิ่งบางอย่างที่จำเป็นต้องเก็บเกี่ยวอีกครั้งในปัจจุบัน

ขณะเดียวกัน กาตาเมอร์ให้คำอธิบายความหมายของความเข้าใจว่า เป็นการตีความอย่างหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า การใช้ความเข้าใจส่วนตัวจนกระทั่งว่าความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกนำเสนอออกมาให้รู้ได้ อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจไม่ใช่กระบวนการกระทำซ้ำ แต่เป็นกระบวนการผลิตความหมาย และการตีความย่อมมีการเปลี่ยนแปลงระหว่างประวัติศาสตร์ของการรับรู้ถึงสิ่งที่กำลังถูกทำความเข้าใจอยู่นั้น ยิ่งกว่านั้น ความเข้าใจไม่ใช่การที่ต้องทำให้มีการคิดของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นการวางตนเองอยู่ในท่ามกลางกระบวนการของธรรมเนียมประเพณีซึ่งทั้งอดีตและปัจจุบัน จะต้องนำมาประกอบส่วนกัน (Hans-Georg Gadamer, *ibid* : 266)

ดังนั้น การตีความแบบอรรถปริวรรตศาสตร์ จึงไม่เป็นเพียงการอธิบาย หรือการทำความเข้าใจวาทกรรมหรือตัวบท เพื่อแสวงหาความหมายจากกระบวนการของการตีความที่ผู้ตีความ ใช้ตนเอง ธรรมชาติ หรือบุคคลนำความหมายออกมา แต่ต้องเป็นการทำให้เกิดการหยั่งรู้แบบเห็นแจ้งแทงตลอดจากวิภาษวิธีของทั้งสองอย่างที่มีต่อวาทกรรม หรือตัวบทนั้น โดยตนเองต้องทำการรู้ตัวบทเองผ่านปรากฏการณ์ของประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง ที่ต้องเริ่มจากความเข้าใจความหมายในตัวบทผ่านหลักการของภาษาศาสตร์ (Linguistics) หลักการนี้จำเป็นต้องผนึกเอาความรู้จากอรรถศาสตร์ (Semantics) และสัญศาสตร์ (Semiotics) เข้ามาด้วย การทำความเข้าใจความหมายของตัวบทจึงจำเป็นต้องใช้ทั้งการถอดความ (Transformation) การแปลความหมาย (Translation) และการตีความหมาย (Interpretation) ผสมผสานกันโดยไม่ต้องเน้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เพราะผู้ตีความเป็นอัตถิภาวะที่เป็นมนุษย์ ซึ่งกำลังเป็นอยู่ และมีความหวังที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นอยู่เสมอจนประสบความสำเร็จสูงสุดในที่สุด ซึ่งเป็นเรื่อง

แน่นอนว่า ต้องมีความปรารถนาและความพยายาม ที่ต้องก่อให้เกิดการคิดที่จะมีชีวิตอยู่ซึ่งจัดว่าเป็นความอยากแห่งความหวัง (David Steward, 1970 : 31-52) อันจำเป็นต้องมองไปยังอนาคตเสมอ อันนำไปสู่การตีความหมายที่ไม่เพียงหาความหมายของข้อความตามหลักการแห่งภาษาที่ใช้ในตัวบทที่แน่นิ่งตามหลักให้คำจำกัดความ แต่จะต้องหาความหมายเพิ่มเติม เพื่อที่จะทำให้ตนเองสามารถมีชีวิตต่อไปได้ในอนาคต จนเข้าถึงเป้าหมายสุดท้ายแห่งชีวิตของตนเองได้ ดังนั้น การหาความหมายของตัวบทซึ่งโดยเนื้อหาตามระยะเวลา ย่อมอยู่ห่างจากผู้อ่านบท จึงต้องดึงเข้ามาสู่ตัวผู้อ่านหรือผู้ตีความเองเพื่อจะได้รู้เสียก่อน ไม่ใช่ใช้ตนเองหรือธรรมชาติหรือคนอื่น ๆ เพื่อตนเองจะได้รู้ แต่ต้องทำตัวเข้าไปมีส่วนในตัวบท เพื่อที่จะรู้และเข้าใจตัวบทนั้นอย่างเห็นแจ้งแทงตลอดเอง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขจัดอคติปลอมออกจากอคติจริง อันเป็นการพยายามทำความเข้าใจตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

หลักการเช่นนี้เป็นแนวทางที่ผู้เขียนบทความเห็นด้วย เนื่องจากว่า การรับรู้สิ่งของเดียวกันแม้จะใช้ภาษาซึ่งเป็นเครื่องมือชนิดเดียวกันเท่านั้นที่มนุษย์ใช้สื่อสารกันได้ แม้จะการออกเสียงหรือเขียนแตกต่างกัน ย่อมมีความเข้าใจอย่างเดียวกันหากคนนั้นอยู่ในสภาวะปกติของคนทั่วไป หากมนุษย์รู้จักใช้วิธีการถอดความหมายอย่างถูกต้อง เพราะแม้จะใช้ภาษาแตกต่างกันไปเนื่องจากสภาพแวดล้อมต่างกัน แต่ระบบความคิดเพื่อที่จะเข้าใจและความเข้าใจในสิ่งต่างๆ โดยทั่วไปของมนุษย์ย่อมเหมือนกัน เนื่องจากว่า มนุษย์ต้องมีการประสบการณ์ด้วยประสาทสัมผัส ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมตามความเข้าใจของตนเอง โดยการสร้างภาพลักษณ์ของสิ่งที่ตนเองได้ประสบนั้นให้ชัดเจนเท่าที่สามารถทำได้เสียก่อน แล้วจึงกำหนดความทรงจำที่มีต่อสิ่งหนึ่งที่ได้ประสบมาในมโนภาพได้ โดยการใช้ภาษาที่เขารู้ความหมาย และสามารถถ่ายทอดหรือเก็บไว้ซึ่งมโนภาพออกมาเป็นภาษาหนึ่งใดก็ได้ หากว่า เขาได้รู้ถึงความหมายของข้อความนั้นอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่เขาอยากสื่อออกมาแล้ว (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กิริติ บุญเจือ, 2525 : 3-149 ; Immanuel Kant, 1920 : 63-175) เพียงแต่ข้อความที่ใช้เรียกสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามภาษาที่ใช้อาจแตกต่างกัน และวิถีทางของการเข้าหาซึ่งความหมายนั้นจะมีทั้ง (1) แตกต่างกัน ตามแนวทางการแสวงหาความหมายของปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับจุดสนใจที่เคยปรากฏในอดีต กำลังปรากฏอยู่ในปัจจุบันและน่าจะปรากฏอีกในอนาคต ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ต่างกัน และ (2) เหมือนกัน ตามอัตถิภาวะของความเป็นมนุษย์ซึ่งกำลังดำเนินชีวิตอยู่บนโลกนี้ (Being-in-the-world) ที่ต้องมี

กระบวนการของการทำความเข้าใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในพระธรรมปิฎก, 2538 : 15-29)

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในกรณีที่มีข้อจำกัดตามธรรมชาติจะเห็นได้ว่า เมื่อใดก็ตามที่มีคนที่รู้จักเพียงเฉพาะภาษาไทย อีกคนรู้จักเพียงเฉพาะภาษาบาลี และอีกคนหนึ่งรู้จักเพียงเฉพาะภาษาสันสกฤต ย่อมต้องมีการขยายกระบวนการทำความเข้าใจในภาษาต่างประเทศด้วย ดังนั้น ความเป็นเลิศหรือความด้อยในเข้าใจเกี่ยวกับภาษาอื่นๆ โดยการถอดความหมาย (decoding) ซึ่งผู้สื่อความหมายได้ใส่ความหมาย (encoding) ไว้ผ่านสื่อแห่งความหมายทางภาษา (medium) ได้ตามบริบทหรือไม่ จึงเป็นเงื่อนไขในการทำ ความเข้าใจความหมายของข้อความต่างๆ ที่ใช้สื่อสารกัน แต่ก็ไม่ใช่ว่าเงื่อนไขดังกล่าวเป็นอุปสรรคที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสิ่งหนึ่งที่สามารถยืนยันได้อย่างเป็นหลักการคือ การทำความเข้าใจของคนปกติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมเหมือนกันในระดับหนึ่ง หากมีการอธิบายความหมายของสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจนั้นภายใต้บริบทของผู้รับคำอธิบายตามหลักการของภาษาศาสตร์ (Linguistics) ไม่ว่าจะเป็นแบบ นิรุกติศาสตร์ (Etymology) อรรถศาสตร์ (Semantics) หรือสัญลักษณ์ศาสตร์ (Semiotics) (แนวคิดนี้เป็นหลักการการตีความซึ่ง พอล ริคัวร์ใช้อยู่เสมอ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Paul Ricoeur, 1995 : 217)

ดังได้กล่าวไว้แล้ว เนื่องจากว่ากระบวนการของความเข้าใจภาษาที่มนุษย์ใช้ ย่อมมีหลักการอย่างเดียวกัน เพราะระบบโครงสร้างของความเข้าใจความหมายของมนุษย์เป็น อย่างเดียวกัน จะเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องการตีความจึงไม่ได้เป็นการใช้ตนเอง ธรรมชาติ หรือคนอื่น ทำการอธิบายและเข้าใจในเนื้อหาของตัวบท แต่เป็นการไตร่ตรองที่ตนเองต้องรู้ในตัวบทเพื่อทำให้ตัวบทมาทำให้ตนเองสามารถดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายสุดท้ายในอนาคตได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงคือตัวบทส่วนมากจะเป็นวรรณกรรมที่ได้มีการเขียนเป็นตัวอักษรไว้ จึงจำเป็นต้องหาความหมายจากโครงสร้างของประโยค ตามหลักอรรถศาสตร์และสัญลักษณ์ศาสตร์ อันเป็นการตีความตามตัวอักษร เนื่องจากว่า “ประโยคในขณะเดียวกันเป็นความเป็นจริง แรกเริ่มและท้ายสุด” (Paul Ricoeur, 1977 : 219) ที่ต้องค้นหาหลักฐานอ้างอิงภายใต้วิธีการอุปมาอุปมัย อันเป็นการตีความตามแนวคิดส่วนตัวของผู้ตีความ เพราะผู้ตีความไม่สามารถกลับไปสู่อุดมคติของตัวบทซึ่งถือว่าเป็นเรื่องเล่า (Narrative) ได้ แต่ผู้ตีความต้องการรู้ความหมายของตัวบท จึงต้องใช้วิธีการนี้ภายใต้การสร้างภาพลักษณ์ (Figuration) ซึ่งต้องสอดคล้องกับหลักวิชาการต่างๆ จนความหมายจากตัวบททำให้ผู้อ่านบทสามารถอธิบายและ

เข้าใจอย่างถ่องแท้ ถึงความหมายในตัวบทที่ต้องแยกแยะออกจากรูปแบบคตินิยมพร้อมกับคำนึงถึงความต่อเนื่องกันในเรื่องของเวลาด้วย

การตีความเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรมของพุทธทาสภิกขุผ่านแนวคิดการตีความของฮันส์- จอร์จ กาดาเมอร์

จำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า เนื้อหาของหนังสือภาษาคน-ภาษาธรรมเป็นคำบรรยายแบบเทศนาที่เน้นให้ผู้ฟังมีความเข้าใจในความหมายของคำต่างๆ ที่พระพุทธศาสนาใช้ถ่ายทอดคำสอนทางศาสนาให้คนทั่วไปเข้าใจอย่างถูกต้อง ซึ่งสามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นเรื่องเล่า (Narrative) โดยพุทธทาสภิกขุ ซึ่งผู้ทำรายงานได้สรุปเนื้อหาสำคัญไว้ในช่วงแรกอันเป็นการทำการตีความความคิดโดยรวม เนื่องจากว่า “ภาษาคน-ภาษาธรรม” เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มาจากคัมภีร์ภาษาบาลีที่ถูกใช้ในหลายบริบท ซึ่งหากพิจารณาย้อนกลับแล้ว ข้อความในพระไตรปิฎกได้ที่ได้มีการบันทึกเป็นตัวอักษรซึ่งครั้งแรกในช่วงศตวรรษที่ 1 ก่อนคริสตกาลหรือในช่วงศตวรรษที่ 3 แห่งพุทธกาล (Rupert Gethin, 1998 : 42)

ตามวิธีมุขปาฐะ(ถ่ายทอดออกมาโดยการเล่า)ซึ่งถ่ายทอดอย่างไม่ขาดสายจากรุ่นสู่รุ่นของเหล่าสาวกของพระพุทธเจ้าผู้เชียวชาญในพระไตรปิฎก พุทธทาสภิกขุจึงจำเป็นต้องทำการหาความหมายย้อนกลับไปถึงรากศัพท์ของคำนี้เสียก่อน อันเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับหลักการการตีความของกาดาเมอร์ ที่กล่าวถึงการแยกแยะออกจากรูปแบบคตินิยม ซึ่งพจนานุกรมหรือปทานุกรมได้ให้คำจำกัดความไว้

อีกประการหนึ่ง การพิจารณาในอีกมิติกว้างของการตีความของท่านพุทธทาสภิกขุตามเนื้อหาในหนังสือ “ภาษาคน-ภาษาธรรม” เป็นการพยายามที่แสดงออกให้เห็นถึงการพยายามที่นำเสนอให้เห็นถึงการทำความเข้าใจที่ไม่ใช่แบบกระทำซ้ำ แต่เป็นกระบวนการขยายความอีกนัยหนึ่งคือคำว่า “ภาษาคน-ภาษาธรรม” และเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ที่พุทธทาสภิกขุได้บรรยายเป็นแบบเรื่องเล่าไว้นั้น หากพิจารณาตามทัศนะของ พอล ริเคอร์ แล้ว ถือว่า เป็นตัวบท (Text) ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์นานมาแล้ว และได้มีการบันทึกเป็นข้อเขียน (Writing) หลังจากคำสอนได้ถูกนำเสนอเป็นคำพูด (Speaking) ที่ต้องเป็นภาษา (Language) ของมนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (Parole) ซึ่งย่อมต้องมีความหมายตามตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนั้น (Metaphor and Symbol) โดยที่ในการบันทึกครั้งแรกนั้น ผู้บันทึกไม่จำเป็นต้องทำการอธิบายความ เพราะมีความเข้าใจโดยทั่วไปตาม

สถานการณ์ขณะนั้นอยู่แล้ว แต่เมื่อภาษาแห่งการสื่อสารมีการพัฒนาไปตามวาระแห่งวิวัฒนาการ และคำสอนของศาสนาถูกถ่ายทอดไปสู่ท้องถิ่นอื่นที่ต่างไปจากแหล่งต้นฉบับ การที่จะต้องมีการอธิบาย (Explaining) ให้เข้าใจ (Understanding) อย่างถูกต้องและมีความหมายอย่างที่ตั้งใจไว้ในปัจจุบันนี้ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ขณะเดียวกัน ถ้าพิจารณาตามหลักของกาตาเมอร์แล้ว การเชื่อมโยงเอาการสำนึกที่มีผลกระทบเชิงประวัติศาสตร์มาสร้างความเข้าใจย่อมนำไปสู่การเข้าใจที่ดีขึ้น ตามบริบทของประวัติศาสตร์แห่งกาลเวลา

จะเห็นได้ว่า ในการบรรยายแต่ละครั้งของพุทธทาสภิกขุในหัวข้อต่างๆ ของภาษาคน-ภาษาธรรม สอดคล้องตามหลักการของกาตาเมอร์ ที่เรียกว่า “การรวมศูนย์ของขอบฟ้า” ซึ่งเป็นการนำเอาประวัติศาสตร์ของตัวบทมาสู่การทำความเข้าใจของผู้เข้ากำลังทำความเข้าใจ ที่มุ่งหาความหมายของข้อความเพื่อสร้างความเข้าใจแบบองค์รวม โดยมีเป้าหมายที่ความเป็นอัตถิภาวะของมนุษย์ซึ่งกำลังมีชีวิตอยู่บนโลกนี้ อันเป็น ความเป็นไปได้ที่ระบุความสามารถของการรับรู้ความเป็นจริงของชีวิตเท่าที่จะทำได้ด้วยกำลังของตนเอง นั่นก็หมายถึงการแสดงออกถึงความเข้าใจในตัวบทแห่งข้อคำสอนของพระพุทธศาสนา และสามารถปรับเข้าสู่สภาพความเป็นจริงของชีวิตของแต่ละคน โดยมีความมุ่งมั่นอย่างมีความหวังไปที่ความสุขสูงสุด ที่กำหนดในบริบทนิพพานของพระพุทธศาสนา ซึ่งในทัศนะของกาตาเมอร์ ถือว่าคนเป็นอัตถิภาวะที่เป็นเจตจำนงที่มุ่งไปสู่ความหวัง ซึ่งเริ่มต้นจากความ เป็นมนุษย์ที่มีขอบเขตจำกัดตามธรรมชาติทางกายภาพ แต่ก็มีอิสระแห่งจิตใจในการที่จะทำให้ความหวังที่ตั้งไว้เป็นจริง จากความเป็นจริงในปัจจุบันของมนุษย์เองซึ่งก็สอดคล้องกับทัศนะของพอล ริคัวร์ (Paul Ricoeur, 1966 : 48-54)

ความหมายของคำว่า “เจตจำนง” ต้องหมายถึงความรู้ตัวที่ต้องการที่จะก้าวข้ามความไม่รู้ของตนเองไปสู่การรู้ข้อเท็จจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่อยู่เบื้องหลังการตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือ มนุษย์สามารถรู้ความจริง เพื่อประสบกับความสุขได้ หากขจัดความไม่รู้ของตนเองออกไป นั่นก็คือเป็นบุคคลที่มีปัญญาดังที่พระองค์ได้กระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ซึ่งแนวคิดเช่นนี้ กาตาเมอร์ได้ให้การสนับสนุน โดยเขาได้ใช้ความสามารถของเขาทั้งหมดเพื่อสร้างความเข้าใจต่อความเป็นอยู่ในโลกของผู้ที่เป็นอยู่ในโลก ผ่านการไตร่ตรองความเป็นตัวเองอย่างที่เป็นตัวเอง เป็นสิ่งอื่น ซึ่งตัวเองจะต้องถูกตัวเองพิจารณา เพื่อจะได้เข้าใจสิ่งอื่นที่เป็นตัวเองอย่างแท้จริง

ซึ่งจะต้องมีความรับผิดชอบทางด้านจริยธรรมขั้นสูงสุดในความเป็นตัวของตัวเอง ภายใต้การตั้งคำถามให้กับตนเองอยู่เสมอ เพื่อจะได้คำตอบในการดำเนินชีวิตของตนเองอันจะนำไปถึงเป้าหมายที่อยู่ในความหวังที่ศาสนาได้ชี้แจงไว้แล้ว (Hans Georg Gadamer, *ibid.* : 249) ซึ่งหากพิจารณาดูในบริบทของพระพุทธศาสนา หลักการที่ชี้นำเข้าสู่เป้าหมายคือศีล ไม่ว่าจะเป็นศีลห้า ศีลแปด ฯลฯ และธรรมอันได้แก่ เบญจธรรม มรรคแปด หรือแม้แต่โพธิปักขิยธรรม ล้วนซ่อนความหมายของการเป็นเงื่อนไขของกันและกันไม่ว่าในแง่ปฏิฐานหรือนิเสธ ไม่ว่าจะในระดับจุลภาคหรือมหัพภาค

ในการพิจารณาเชิงวิชาการ คำบรรยายในหนังสือภาษาคน-ภาษาธรรมที่พุทธทาสภิกขุได้เล่าไว้คือ แนวทางแห่งการประสบกับเป้าหมายซึ่งหวังไว้ที่มนุษย์จะต้องนำเอาไปปฏิบัติในชีวิตจริง ยิ่งกว่านั้น เป็นความเป็นจริงที่ว่า ก่อนที่จะได้รับความสำเร็จดังที่ตนเองได้ตั้งความหวังไว้ คนเราย่อมต้องการเวลาแห่งการปรับตัวให้วิถีแห่งชีวิตในแต่ละวัน ดำเนินไปตามหลักคำสอนที่องค์พระศาสดาแห่งพระพุทธศาสนาได้ทำการทดลองและตรวจสอบความเป็นไปได้ด้วยชีวิตของตนเองแล้วว่า เป็นวิถีที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติตามนั้น บรรลุถึงเป้าหมายที่บพัญญัตติ (สิกขาบท) นั้นๆ ได้ชี้แนะไว้ ดังนั้น ปัจเจกชนผู้ยอมรับเอาบพัญญัตตินั้นๆ มาปฏิบัติ ย่อมต้องเอามาประยุกต์ใช้ในบริบทของตนเอง ภายใต้จินตนาการของเจตจำนงแห่งความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งผลเช่นที่กล่าวนั้น เกิดขึ้นกับคนอื่นๆ ในอดีตแล้ว หากพิจารณาในทัศนะของ กาดาเมอร์ นั่นก็คือการแสดงออกซึ่งการเชื่อมโยงเอาความหมายในอดีตมาสู่ปรากฏการณ์ปัจจุบันตามเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ของผู้ทำความเข้าใจ โดยที่ผู้ปฏิบัติยังไม่ได้บรรลุถึงเป้าหมายแห่งคำสอนเหล่านั้น แต่ความเป็นไปได้ในอนาคตยังสามารถเกิดขึ้นได้หากพิจารณาตามทัศนะของ พอล ริคัวร์ (Paul Ricoeur, 1966 : 48-54)

สรุป

จากการศึกษาเนื้อหาของเรื่องเล่าในหนังสือภาษาคน-ภาษาธรรม ที่พุทธทาสภิกขุได้บรรยายไว้และวิเคราะห์คร่าวๆ ถึงเนื้อหาของทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ของ กาดาเมอร์พอประมวลสรุปได้ว่าแนวทางการบรรยายเป็นแบบเรื่องเล่าในหนังสือภาษาคน-ภาษาธรรมอันเป็นการพยายาม “ตีความ” ความหมายของคำสอนแห่งภาษาธรรมของพระพุทธเจ้าตามหัวข้อหลากหลายที่ต้องมีการถ่ายทอดออกมาภายในบริบทของภาษาคน สอดคล้องกับทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ของกาดาเมอร์ เพราะแนวทางการบรรยายของพุทธทาสภิกขุเริ่มต้นจาก

การให้คำอธิบายความหมายตามตัวอักษรในเริ่มแรก โดยถือว่าเป็นแก่นของตัวบทและเนื้อหา การอธิบายแก่นตัวบท คือการขยายความหมายไปสู่การประยุกต์ใช้ตามประสบการณ์เชิงปัจเจกที่แต่ละคนมี โดยย้อนไปถึงแหล่งปฐมภูมิของคำนี้ในบริบทของพระพุทธเจ้าด้วยอันเป็นการเชื่อมโยงกรอบของขอบฟ้าแห่งความเข้าใจเข้าด้วยกัน ตามบริบทของความหมายที่แต่ละคำบ่งบอกถึง ภายใต้แนวคิดด้านเมตาฟิสิกส์ ในหลากหลายหัวข้อ หลังจากนั้นจึงมีการบรรยายขยายเพิ่มเติมโดยใช้หลักวิชาการต่างๆ ในหลายแง่มุมมาสนับสนุนความเป็นจริงของคำที่ใช้ แล้วสุดท้ายคือการนำเข้าบริบทของการประยุกต์ความหมายของคำนั้นมาใช้ในชีวิตปัจจุบัน เพื่อสร้างสรรค์ตนเองให้ก้าวเข้าสู่เป้าหมายสุดท้ายแห่งชีวิตที่ตนเองคาดหวังไว้ในอนาคต โดยที่ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ของ กาดาเมอร์ก็ชี้กำหนดว่าเมื่อเริ่มต้นตีความหมายของตัวบทตามตัวอักษร แล้วจึงขยายการตีความหมายไปในกระบวนการเข้าใจส่วนตัวของแต่ละปัจเจกบุคคล แล้วจึงนำเอาหลักวิชาการต่างๆ มาช่วยให้ความกระจ่างและความมั่นใจมากยิ่งขึ้นเพราะวิชาการต่าง ๆ คือแหล่งอ้างอิงที่ผู้คนทั้งหลายเห็นด้วย แล้วจึงทำการหาความหมายตามบริบทที่จะต้องนำเอาความหมายของข้อความมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อส่งเสริมให้ตนเองสามารถเข้าถึงเป้าหมายสุดท้ายแห่งชีวิตในอนาคตได้

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์เพื่อยืนยันว่า การตีความของพุทธทาสภิกขุเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรมมีความสอดคล้องกับทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ของกาดาเมอร์ โดยนำเสนอวิธีการวิเคราะห์แบบกว้างๆ เท่านั้นจึงอาจจะไม่ชัดเจนเพียงพอ หากเป็นไปได้ ผู้เขียนขอเสนอแนะว่าเนื้อหาของการวิเคราะห์ควรทำการเจาะลึก ในวิธีการเล่าเชิงบรรยายของท่านพุทธทาส ได้นำเสนอการทำการไตร่ตรอง (Reflection) การจำลองแบบ (Mimesis) ด้วยความเหมาะสม (Appropriation) ด้วยการนำเสนออย่างเป็นภาพลักษณ์ (Figuration) ในลักษณะของการทำอุปมาอุปมัย (Metaphor) ตามกระบวนการตีความทางปรัชญาที่ พอล ริคเคอร์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการตีความหมายของตัวบทตามปรากฏการณ์แบบอัตถิภาวนิยมวิทยา ที่แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่มีอยู่ตามสภาพที่เป็นจริงอย่างที่มีแน่นอนจะสอดคล้องกับแนวทางของพุทธทาสภิกขุอยู่แล้ว นอกจากนี้แล้ว การอรรถาธิบายของพุทธทาสภิกขุเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรม ก็เป็นแนวทางอันเดียวกันกับแนวทางของกาดาเมอร์ที่มีการเริ่มอธิบายจากรากศัพท์ของตัวอักษรแล้วโยงไป จนถึงการนำเอาการอรรถาธิบายนั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันดังได้กล่าวแล้วนั้น โดยการสร้างภาพลักษณ์ให้เกิดขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจภายใต้บริบทของหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา นั่นก็มี

ความหมายโดยความเป็นนัยว่า หลักการหรือทฤษฎีต่าง ๆ นั้น ต้องมีการสอดคล้องกับการปฏิบัติที่เห็นได้จริงและเป็นรูปธรรมอย่างเด่นชัดขึ้นภายใต้บริบทของผู้ที่กำลังทำความเข้าใจความหมายของตัวบทอยู่ เพราะแนวทางขอพุทธทาสภิกขุเองก็คือ ต้องการตีความหลักคำสอนให้เป็นที่เข้าใจอย่างง่าย ๆ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากผู้ที่ต้องการจะรู้จะศึกษาให้รู้ และเข้าใจพร้อมทั้งเกิดการปฏิบัติให้ได้

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2525). *มนุษย์รู้ได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมปิฎก. (2538). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2509). *ภาษาคน-ภาษาธรรม*. กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. ปรีนติ้ง จำกัด.
- _____. (2562). สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <https://th.wikibooks.org/wiki/พุทธทาสภิกขุ>
- วีรชาติ นิมนงค์. (2552). *การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธานุสาเถรวาท*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Brede Kristensen. (1969). "The Meaning of Religion". J.D. Bettis, ed. *Phenomenology of Religion*. London : Cambridge.
- Hans-Georg, Gadamer. (1980). *Dialogue and Dialectic : Eight Hermeneutical Studies on Plato*. Trans. P. Christopher Smith. New Haven, London: Yale University Press.
- Hans-Georg, Gadamer. (1976). *Hegel's Dialectic: Five hermeneutical Studies*. New Haven, London: Yale University Press.
- Gethin, Rupert. (1998). *The Foundations of Buddhism*. Oxford, NY: Oxford University Press.
- Immanuel Kant. (1920). *Critique of Pure Reason*. trans. by Norman Kemp Smith, NY: St. Martin's Press.
- Klemm, David E. (1986). *Hermeneutical Inquiry*. 2 Vols, Atlanta, GA: Scholars Press.

Paul Ricoeur. (1995). *The Philosophy of Paul Ricoeur*. ed., by Lewis Edwin Hahn, IL: Opencourt.

Paul Ricoeur. (1976). *Interpretation Theory: Discourse and the Surplus Meaning*. Fort Worth : Texas Christian University Press.

Paul Ricoeur. (1977). *The Rule of Metaphor*. trans. by Robert Czerny. Toronto: University of Toronto Press.

Paul Ricoeur. (1966). *Freedom and Nature : The Voluntary and the Involuntary*. Evanston : Northwestern University Press.

Rupert Gethin. (1978). *The Foundations of Buddhism*. Oxford. NY: Oxford University Press.

Seri Phongphit, Michael. (1978). *The Problem of Religious Language: A Study of Buddhadasa Bhikkhu and Ian Ramsey as Models for a Mutual Understanding of Buddhism and Christianity*. Doctoral Dissertation. Graduate School of Philosophy. Munichen University.